

การประเมินขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษา
โครงการป่าชุมชนที่กรมป่าไม้อนุมัติให้ดำเนินการตั้งแต่ปี 2543 - 2547 ท้องที่ภาคเหนือ

บทคัดย่อ

นายวรากร เกษมพันธ์กุล นายถาวร เพ็ชรมาก นายพัฒนพงษ์ สมิตติพัฒน์ นางสาวปิยะวรรณ พานทอง¹

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสม เมื่อจำแนกตามขนาดของหมู่บ้าน ประเภทของป่าชุมชน และเปรียบเทียบขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสมในมุมมองของภาคราชการและภาคประชาชน โดยในการศึกษากำหนดใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา สอบถามกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มภาคประชาชน เก็บข้อมูลจำนวน 310 ตัวอย่าง โดยกระจายการเก็บข้อมูลในจังหวัดต่างๆ แบบโควต้า และภาคราชการเก็บข้อมูลเท่ากับจำนวนตัวอย่างของภาคประชาชน คือ 310 ตัวอย่าง เพื่อป้องกันค่าความคลาดเคลื่อนของจำนวนตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ในภาคประชาชน ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นผู้ใหญ่บ้าน และส่วนใหญ่ร้อยละ 74 มีภูมิลำเนาในพื้นที่ ร้อยละ 53 เป็นหมู่บ้านขนาดกลาง (M) และเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก (S) และขนาดใหญ่ (L) ร้อยละ 37 และ 10 ตามลำดับ และพบว่าลักษณะป่าชุมชนร้อยละ 47 เป็นป่าชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ รองลงไปร้อยละ 33 เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ และทั้งหมดเป็นป่าชุมชนแบบดั้งเดิมถึงร้อยละ 79 และจากการทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านป่าชุมชนและการมีส่วนร่วมแล้วประเมินได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เกี่ยวกับงานป่าชุมชนในระดับดี และเห็นว่าขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสมในการบริหารจัดการต้องมีขนาดมากกว่า 500 ไร่ และเมื่อพิจารณาตามขนาดหมู่บ้าน SML แล้ว พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับขนาดพื้นที่ป่าชุมชนแต่อย่างใด

ในการศึกษาภาครัฐ ผลการศึกษาขนาดพื้นที่ป่าชุมชนที่เหมาะสมมองว่า ป่าชุมชนแบบดั้งเดิมควรมีพื้นที่ 101 - 500 ไร่ และก็เป็นป่าชุมชนแบบพัฒนาควรมีขนาด 54 - 100 ไร่ เพื่อช่วยต่อการจัดการ ถ้าจำแนกตามขนาดหมู่บ้าน หมู่บ้านที่มีขนาดเล็ก (S) จำนวนประชากรน้อยกว่า 500 คนควรมีป่าชุมชนในพื้นที่น้อยกว่า 500 ไร่ ถ้าเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง (M) ซึ่งมีประชากร 500 - 1,000 คน ควรมีป่าชุมชน 101- 500 ไร่ หรืออาจมากกว่า 500 ไร่ได้ ส่วนหมู่บ้านขนาดใหญ่ (L) ซึ่งมีประชากรมากกว่า 1,000 คน มีพื้นที่ป่าชุมชนมากกว่า 500 ไร่ จึงเหมาะสมต่อการตอบสนองความต้องการของชุมชน

เมื่อเปรียบเทียบมุมมองของภาคประชาชนและภาครัฐ พบว่าภาคประชาชนมองว่าป่าชุมชนที่เหมาะสมควรมีขนาดมากกว่า 500 ไร่ขึ้นไป เพราะทุกหมู่บ้านสามารถบริหารจัดการได้ และมีประสิทธิภาพในระดับดี ส่วนมุมมองภาครัฐมองว่า ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการป่าชุมชนต้องขึ้นกับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ลักษณะป่าชุมชนโดยมองว่า ถ้าเป็นป่าชุมชนแบบดั้งเดิมในลักษณะใช้สอยควรมีพื้นที่ 101 - 500 ไร่ และถ้าเป็นป่าชุมชนแบบพัฒนาควรมีขนาด 51 - 100 ไร่ แต่ถ้าเป็นป่าชุมชนแบบดั้งเดิมที่เป็นทั้งแบบ

ใช้สอยและแบบอนุรักษ์ ควรมีพื้นที่มากกว่า 500 ไร่ และอีกปัจจัยคือ ขนาดของหมู่บ้าน ถ้าหมู่บ้าน
 ขนาดใหญ่ก็ควรที่จะมีป่าชุมชนมากกว่า 500 ไร่ ถ้าเล็กลงมาก็สมควรที่จะมีขนาดพื้นที่ลดลงตามลำดับ

/

คำหลัก : ป่าชุมชน , การจัดการทรัพยากรป่าไม้ , โครงการป่าชุมชน

---

¹ ส่วนพัฒนานวนศาสตร์ชุมชน สำนักจัดการป่าชุมชน